

Generozitatea teatrului

De atâtea ori, și cu argumente atât de grele, i s-a reamintit teatrului că are de îndeplinit funcții complexe, încât aflăm, din ce în ce mai mult, în expresia sa, *cunoaștere și conștiință, valoare și atitudine, adevăr* (chiar adevăr) și *răspundere*; dar, parcă, și mai puțină bucurie. Sigur, există o bucurie a cunoașterii, o bucurie a conștiinței curate, a valorii descoperite și afirmate, a atitudinii demne, a adevărului susținut public și a răspunderii împlinite. Dar mai există și *bucuria-bucurie*, dacă putem spune așa, aceea pe care un vers al lui Rilke ne-o tot amintește, atunci când luptătorul își lasă pletele să fluture libere, când inibitului își sprijină fruntea de altarul de liniște al ființei ce-i inspiră pasiunea, când ești învăluit de pace și ai putea, de bucurie, nu de altceva, să plingi și să rizi, totodată.

Bucuria teatrului nu este aceea a unei serate, și nici a unei beții; ea nu este totuna cu satisfacția supporterului sportiv și nici cu aceea, serioasă, nobilă, a unei descoperiri științifice. Ea începe de la bucuria acumulată în text (pentru că există o bucurie a scrisului, detectabilă chiar la „chinuiții” stilului, cum a fost până și strălucitorul Caragiale), continuă în bucuria descoperirilor transpunerii scenice și devine bucuria jocului, a comunicării. Cei care iubesc teatrul — nu publicul de premieră, „potcoava sa cu diamante” (*diamond horseshoe*, cum îi spun anglo-saxonii) — știu că unele spectacole se înalță chinuit pe scenă. Acolo unde timbrul și recuziterul, croitorii și maestrul de lumini s-au chinuit, e greu de așteptat bucuria. Dar ea e, încă, posibilă. Când, însă, chinul se extinde la regizor (a alege un text și pentru bucuria conținută, și pentru aceea pe care o poate produce — iată un criteriu rar folosit) și la actori — pentru că textul este mediocru, sau pentru că ideile ce vor articulari reprezentarea sînt meschine, sau pentru că se joacă *à contre-coeur*, cum spun francezii — bucuria este exclusă.

Ar fi de prisos să mai dăm exemple din literatura clovnului. El, cel căruia i se putea înțimpla o nenorocire, el, cel care se întorcea într-o odaie rece, unde-l aștepta o soție sau un copil pe moarte, dar care trebuia să ne facă să ridem. Melodrama a stors subiectul

pînă și de verosimil. Râsul, care este meseria clovnului, nu e, neapărat, bucurie. Asta o știe orice om de teatru, o știu atît marii actori, cît și cabotinii, regii de fiecare seară ai „cîrligului”. Bucuria are de-aface, întîi și întîi, cu ceea ce simțim, cu ceea ce trăim, cu speranțele, cu munca și cu prețuirea ei. Ba chiar face parte din răsplata muncii. Grimm-i-a învățat acest adevăr pe milioane de copii, după ce, la rîndul său, alții îl învățaseră pe el. Și, probabil, în primul rînd, munca sa.

Un spectacol foarte bun este o sursă de bucurie. Chiar dacă, pentru a o atinge, trebuie să depui efortul înțelegerii. Sau, poate, tocmai de aceea. Un spectacol prost este înfrîntor. S-ar înțelege de aici că bucuria decurge din succes. Legătura cauzală între cei doi termeni este, parțial, adevărată. Cîne consideră, însă, efectul unui succes înșelător drept bucurie — a realizatorilor sau a publicului — greșește. Bucuria ne schimbă. În bine. Iluzia, care mai devreme sau mai tîrziu se va spulbera, ne face mai prudenți (ceea ce nu e rău), mai greu de convinși (nici asta nu e rău), mai acri (ceea ce este rău). Îndoiala sublimă e transmutată în scepticism *sui-generis*. Bucuria autentică nu este totdeauna exaltată. Coeficientul de interioritate al bucuriei, fie ea a actorului — covîrșit de emoție —, sau a spectatorului — covîrșit, de asemenea — are legătură, în primul rînd, cu psihologia, dar nu este numai psihologie determinată. O bucurie reală nu ne înecă în oceanul din noi — nesfîrșitele întrebări, chinuitoarele chestiuni de fiecare zi și de o viață întreagă, căci omul este, spunea Marx, o ființă ce problematizează —, ea pune în legătură acest ocean cu toate oceanele de simțire și înțelegere ale semenilor noștri. Prin bucurie, teatrul ne face, conștient, solidari cu lumea.

Funcțiile teatrului se reflectă, fiecare, în sinteza pe care el o reprezintă. A produce bucurie ține de rațiunea sa de a li. Cînd, superficial sau iresponsabil, el amăgește, euforia e pe măsura egoismului său, a vanității sale. Bucuria pe care teatrul trebuie să o dea oamenilor, bucuria adevărată, este măsura generozității sale. Legătura dintre gradul de necesitate a teatrului și generozitatea sa nu mai trebuie subliniată. ■